



עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

501 פליון י"א ט"ז א"ת

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: מעלת יום ל"ג בעומר

והזוה"ק (פרשת נח דף פ"א): מספר, התנא רבי אלעזר בנו של רבי וחכמים גדולים בשפל ישבו, עד שזו הסיבה שנשתכחה תורה מישראל כהיום הזה. עכת"ד.

שמעון בר יוחאי היה מהלך לבית חמיו בלויית התנאים רבי חייא ורבי יוסי ורבי חזקיה – ועסקו בדברי תורה לקיים מה שנאמר "ובלכתך בדרך", תוך כדי הילוכם פגשו ברבי ייסא ר'חד יודאי בהדיה" שהיה משמיע חידושי תורה, כיון ששמע רבי אלעזר את דבריו פנה ואמר לרבי ייסא: "אני רואה אותך שעם השכינה התחברת", כי ראה שהשכינה שורה על אותו יהודי שבא עמו. נענה לו רבי ייסא: "הכי הוא ודאי, ושלוש פרסאות שאני הולך עמו, ואמר לי כמה מילי מעלייתא ואני שכרתי אותו שישמשני היום הזה, ולא ידעתי שהוא בוצינא דנהיר – נר המאיר כמו שאני רואה עכשיו".

ממשיך הזוה"ק, אמר רבי אלעזר: צריכים כאן לברכותיו של אבי, הוא רבי שמעון בר יוחאי.

באו לפני רבי שמעון והיה אותו היהודי יועזר, יושב ולומד כל היום לפני רבי שמעון. ויום אחד היה עוסק בנטילת ידיים לפניו. אמר רבי שמעון: "כל מי שאינו נוטל ידיו כראוי, מלבד שנענש על זה למעלה נענש גם כן למטה, שגורם לעצמו עניות, וכמו שהוא עונשו כן הוא שכרו, ומי שנוטל ידיו כראוי גורם לעצמו ברכות של מעלה, שהברכות העליונות שורות על ידיו כראוי, וכך מתברך למטה בעשירות".

אחר כך הקדים רבי שמעון את עצמו כדי לראות איך הוא נוטל את ידיו, וראה אותו נוטל את ידיו במידה גדולה של מים. אמר רבי שמעון "מלא ידיו מברכותיך".

וכתב המקובל הרה"ק רבי אברהם אזולאי ז"ע בפירוש אור החמה: והר"ח ויטאל כתב, אמר רבי שמעון מלא ידיו מברכותיך, אפשר כי ראשי תיבות מים, והכוונה, כי כיון שהוא ממלא ידיו ממים בעת שהיה נוטל, גם כן ינתן לו ברכה מ"ם שהוא מלא ידיו מברכותיך.

וכך הוה. מאותו יום ואילך התעשר והיה לומד תורה ומכלכל את העניים.

יש לציין כי הסגולה הזו של עשירות מופיעה גם במסכת שבת (סב): אמר רב חסדא, אנא משאי מלא חפנאי מיא והיבו לי מלוא חפנאי טיבותא. ואף הובא הלכה בשו"ע (סימן ק"ח סעיף י').

לפי זה כתב הגאון רבי אהרון ברכיה ממודינא בספרו מעבר ירק (שפתו רוננת מאמר ג' פרק ט"ז): על פי הדברים האלה הכוללת עשמת



פנה רבי אלעזר לאותו יהודי ושאל אותו לשמו, השיבו: "יועזר". אמר לו רבי אלעזר: "יועזר ואלעזר יתיבן כחדא". כלומר, שמות דומים. ואכן התיישבו יחדיו על גבי אבן אחת בשדה ואותו היהודי – יועזר – דרש בדברי תורה. כשסיים, קילס רבי אלעזר את הדברים באומרו: "שפיר קא אמרת".

שאלו רבי אלעזר: מאי עבידידתך? ענה לו יועזר: קרינא דרדקי באתרי, כלומר מלמד תינוקות אני במקומי ועכשיו בא לעיר מלמד דרדקי חדש, ושמו רבי יוסי דכפר חנין ולקחו ממני את התינוקות והשיבו אצלו, ומכל מקום המשיכו לתת לי את משכורתי כמו בזמן שהיו התינוקות אצלי. אבל החלטתי שאיני ראוי ליהנות מהם בחינם ולכן השכרתי את עצמי לחכם הזה דהיינו לרבי ייסא.

וכתב על זה רבי שמעון לביא בפירוש כתם פז על הזוהר שם, מכאן נלמד צדקתם וחסידותם של ראשונים ע"ה. כי בהמצא חכם גדול מחבירו, היו מעלים אותו במקומו, ולא היה חושש הראשון לכבודו, כי היה מכיר יתרון חבירו עליו, לא כמו שעושים היום בעוונותינו, שמעלים בן החכם שמת במקום אביו אע"פ שאינו ראוי,

וכתב על זה רבי שמעון לביא בפירוש כתם פז על הזוהר שם, מכאן נלמד צדקתם וחסידותם של ראשונים ע"ה. כי בהמצא חכם גדול מחבירו, היו מעלים אותו במקומו, ולא היה חושש הראשון לכבודו, כי היה מכיר יתרון חבירו עליו, לא כמו שעושים היום בעוונותינו, שמעלים בן החכם שמת במקום אביו אע"פ שאינו ראוי,

וכתב על זה רבי שמעון לביא בפירוש כתם פז על הזוהר שם, מכאן נלמד צדקתם וחסידותם של ראשונים ע"ה. כי בהמצא חכם גדול מחבירו, היו מעלים אותו במקומו, ולא היה חושש הראשון לכבודו, כי היה מכיר יתרון חבירו עליו, לא כמו שעושים היום בעוונותינו, שמעלים בן החכם שמת במקום אביו אע"פ שאינו ראוי,

לומר בכל פעם שאני נוטל ידי לסעודה: ריבון כל העולמים, מלא ידי מברכותיך, ומברכתך יבורך בית עבדך לעולם. ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך, כי בשעת המעשה התפילה נשמעת.

אלא שהמשנה ברורה (סימן קנ"ח ס"ק ל"ח) הביאו מדברי השל"ה הקדוש: "ומכל מקום לא יעשה על מנת להתעשר, דהוה ליה על מנת לקבל פרס".

אולם בספר פתח הדביר הגאון רבי חיים בנימין פונטרימולי זצוק"ל (או"ח סימן קנ"ח ס"ק י"ב) מביא את מהר"ש פרימו בספרו אמרי שפר שמתרץ את שאלת התוספות (ראש השנה ד. ד"ה בשביל), על הסתירה שבין המאמר (ר"ה שם), 'האומר סלע זה לצדקה בשביל שיחיה בני ובשביל שאזכה לחיי העוה"ב, הרי זה צדיק גמור'. לבין דברי המשנה באבות (פ"א מ"ג): 'אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הווי כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס'.

ותירץ הסתירה: "שיש לחלק בין אותן שחייב בהם מדינא ובין אותם אשר יעשה אותם האדם בנדבת ליבו. כי אשר חייב בהם מדינא ואינו רשאי ליפטר מהם, אסור לעשות לשם שכר, דח"ו מיחזי דאי לאו אגרא לא עביד להו, והיינו מתניתין דאל תהיו, אבל ההיא דהאומר סלע זה לצדקה, איירי שכבר נתן כדי שיעורו שחייבתו התורה שלישיית השקל לשנה והוא מוסיף על חיובו על מנת שיחיה וכו', ודאי שפיר עבד".

ובזה הוא מסביר: "גם גבי נטילת ידיים אם אמר שנטל שיעור רביעית לשם מצוה דוקא ואחר כך יוסיף על השיעור כדי להתעשר שרי, כיון שאינו מחוייב באותה תוספת, ודלא כהרב השל"ה ז"ל. ולכן יכול להתפלל על כך". ע"כ.

הכף החיים (סימן קנ"ח ס"ק פ) כתב: ומי שזהיר בזה ואינו מתעשר, אפשר שיש מניעה ממקום אחר. אבל עכ"פ אע"פ שאינו מתעשר, צריך לזהר ליטול בשפע כדי שימשך שפע למעלה, ויקבל שכר לעתיד שאין לך שום מצוה שאין לה שכר. ע"כ.

ונראה לבאר ולהסביר הנוהגים לומר קודם הנטילה "מלא ידינו מברכותיך", אף שלכאורה מבקש שכר הוא על עשיית המצוה.

אלא שיש להקדים, הגמרא במסכת בבא קמא (ג.) מספרת: על "נחוניא חופר שיחין", שהוא היה בעל חסד גדול, וכל רגל ורגל שהיו בני ישראל עולים לרגל לירושלים, היה נחוניא חופר להם בורות ממלא אותם במים, כך היה לעם מה לשתות.

יום אחד בתו של נחוניא חופר שיחין, כנראה רגע של אי תשומת לב נפלה לאחד הבורות העמוקים שם, רצו מהר והודיעו זאת לתנא רבי חנינא בן דוסא כדי שיתפלל עליה. שעה ראשונה, אמר להם שלום, היא בריאה ושלמה והכל בסדר. שעה שנייה אמר להם שלום, שלישיית אמר להם: עלתה.

לאחר שעלתה הבת, שאלו אותה, כיצד עלית מבור כזה עמוק? ענתה להם: זכר של רחלים נזדמן לי, וזקן אחד מנהיגו והיה זה אברהם אבינו שהצילה.

חזרו אל רבי חנינא ושאלו אותו: וכי נביא אתה שידעת לומר לנו מתי היא תעלה, ומה קורה איתה? אמר להם: לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי, אלא כך אמרתי: דבר שאותו צדיק מצטער בו, לחפור בורות לעולי רגלים, יכשל בו זרעו?

ומסיימת הגמרא: ואמר רב אחא, אעפ"כ מת בנו בצמא, שנאמר "וסביביו נשערה מאד" - מלמד שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו אפילו כחוט השערה.

ומסבירים התוספות את ההבדל בין הבת שניצלה לבין הבן שמת, כי דוקא בבור שהיה טורח בו נחוניא לא מת זרעו, אבל בצמא שזו סיבה חיצונית מת בנו, בגלל שדין שמים על הצדיקים חמור מאוד, שאפילו במעשה קטן של עבירה שעושים, נענשים בעולם הזה כדי שיהיו נקיים לעולם הבא.

אבל בשיטה מקובצת מביא ביאור אחר בשם הר"ר ישעיה, שבזמן שנפלה בתו בבור, רבי חנינא בן דוסא היה חי והוא אמר לפני הקב"ה, רבש"ע! נחוניא הצדיק עושה בורות של מים עבור עולי רגלים וכיצד בתו תמות בבור? ובגלל שאמר כן, הסכים הקב"ה לדבריו, שכן דרכו של הקב"ה שמסכים לסברת הצדיקים שבדור. אבל כשמת בנו של נחוניא בצמא כבר נפטר רבי חנינא בן דוסא ולא היה צדיק שיאמר כן.

ונראה לומר שאצל רבי שמעון בר יוחאי הדבר שונה, כי מצינו במסכת יבמות (צו סו"ע ב): דאמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב "אגורה באהלך עולמים" וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים? אלא אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, יהי רצון שיאמרו דבר שמועה מפי בעולם הזה, דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר.

נמצא, כי רבי שמעון בר יוחאי הוא בעל המימרא שכאשר מזכירים מתורתו של צדיק שפתותיו דובבות בקבר והוא נחשב כאדם חי, ואכן על אף שבכל יום פטירת צדיק נוהגים במנהגי צער ואבל על פטירתו הצדיק, שונה הדבר אצל יום פטירת רבי שמעון בר יוחאי, שהוא יום של שמחה, כי רבי שמעון חידש, כי גם לאחר פטירת הצדיק, אם לומדים מאמרותיו הרי ששפתותיו דובבות בקבר והוא נחשב כאדם חי.

לכן אף לגבי נטילת ידיים, יש לחלק בין אם רבי שמעון בר יוחאי מברך לבין אם מתפלל על עצמו, כי ודאי שאין לאדם לבקש שכר על קיום מצוה, אולם כאשר יהודי קודם נטילת ידיו אומר: "מלא ידינו מברכותיך", הוא זוכה לעורר את שפתותיו של רבי שמעון, ונחשב שרבי שמעון בר יוחאי בכבודו ובעצמו מברכו, וזוכה לשפע גדול.

ואע"פ שאצל 'נחוניא חופר שיחין' הברכה שבירך רבי חנינא בן דוסא בחייו לא הועיל לאחר בפטירתו, ולכן בנו מת בצמא, אולם שונה הדבר אצל רבי שמעון בר יוחאי שהוא בעל המימרא של "שפתותיו דובבות בקבר", ולכן ברכתיו מתקיימות גם לאחר פטירתו.

מעתה נבין מעלת יום ל"ג בעומר כמו שכתב החיד"א בספרו 'מורה באצבע' (סימן ח' אות רכ"ג): יום ל"ג בעומר ירבה שמחה לכבוד רשב"י ז"ע, כי הוא יום ההילולא דיליה, ונודע שרצונו הוא שישמחו ביום זה. ויש מי שנוהג לעשות הלימוד בליל ל"ג בעומר בי עשרה, ללמוד שבחי רשב"י המפוזרים בזהר ואדרא זוטא, והוא מנהג יפה. ע"כ.

ר' יוסף סופר, שעלה ארצה בשנת תקל"ה מספר בספרו 'עדות ביהוסף': 'שלוש פעמים בשנה הולכים מכל המקומות של ארץ ישראל על קברו: באלול, בניסן, ופעם שלישיית בל"ג בעומר, וזאת נקראת הילולא דרשב"י. ויש להם קבלה מקדמת דנא, שבאותו היום צריכים לשמוח ולעשות סעודות גדולות בתופים ובמחולות'.

כי רבי שמעון בר יוחאי הוא בעל המימרא "כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר",

וממילא אין להצטער בפטירת הצדיק, כי ניתן שוב להחיותו ולעוררו על ידי לימוד דברי תורתו.

כאשר הרה"ק רבי אברהם דב מאווריטש בעל ה'בת עין' ז"ע עלה לארץ ישראל, הוא בא להיפרד ממורו ורבו הרה"ק רבי מרדכי מטשרנוביל ז"ע ואמר לו רבו: "כשתעלה לארץ ישראל, בודאי תהיה במירון אצל ציון התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי, אני מבקש, אל תמלא את עיניך בדמעות, אלא את עיניו של רשב"י תמלא בדמעות, שכבר תבוא הגאולה".

וסיים הרה"ק המגיד מטשרנוביל ז"ע: "אילו הייתי נוסע בעצמי, הייתי שובר את המערה שכבר יראה להביא את הגאולה".

ונראה לומר מה שרמז בזה בהקדם שלשה מעשים על גדולי ישראל. האחד, הרה"ק רבי מרדכי מטשרנוביל ז"ע איחר פעם להיכנס אל סעודת יום טוב של חג השבועות, וכשנכנס הסביר את סיבת איחורו, מפני שמשיח צדקנו נכנס לחדרו והודיעו כי הגיע זמן גאולת ישראל, אולם המגיד מטשרנוביל הבין, כי אם יזכו לגאולה עתה, הרי שידחו כמה מנשמות כלל ישראל ולא יגיעו לידי תיקונם לעולם, ולכן הוא דחה את המשיח שעדיין לא הגיע זמן הגאולה.

אחד הנוכחים ששמע את דבריו של המגיד מטשרנוביל שאל: 'זכי בגלל כמה נשמות שעדיין לא הגיעו לתיקונן, כל כלל ישראל צריכים לסבול?'

ענה לו המגיד: 'ומה לעשות אתה הוא אחד מהנשמות שעדיין לא זכו לתיקונם ואם היה מגיע המשיח כעת, לא היית זוכה לתיקון...'

מעשה נוסף שהיה עם הרה"ק רבי שלום מבעלז זת"ב, כשבנו הבכור רבי אלעזר היה ילד קטן הוא לא חש בטוב, בלילה אמו לקחה את מיטתו לחדרו הקדוש של רבי שלום מבעלז כדי שישגיח עליו בשעת לימודו.

הבן שהיה חכם, הבין, שלא כדאי לאבד הזדמנות פז, ואם הוא זכה להיכנס לחדרו הקדוש של אביו, כדאי לו להישאר ער ולעקוב אחר מעשיו והנהגותיו של אביו. ואכן, הוא השתדל להישאר ער, והוא רואה כי אביו יושב ולומד בהתמדה גדולה.

כעבור כמה שעות של לימוד, אביו קם מכסאו לקח את הנר והתקרב אל מיטת הילד. הבין רבי אלעזר כי אביו רוצה לבדוק ולראות אם הוא נרדם או לא, לכן מיד עצם את עיניו כדי להראות שכביכול הוא יישן. רבי שלום מבעלז ראה כי בנו אכן רדום חזר למקומו והמשיך ללמוד.

לפתע, רואה רבי אלעזר דמות שחורה ומפחידה נכנסת אל החדר, ניגשת אל אביו ומנסה לומר דבר מה, אבל רבי שלום דוחה אותה, ושוב היא מנסה לומר לו דבר מה ורבי שלום דוחה אותה. עד שאותה דמות מפחידה עזבה את החדר.

הילד נבהל מאוד והדבר ניכר עליו, למחרת בא הרופא לבדוק את הילד החולה ופונה לאמו ואמר לה, כי דבר מסויים גרם להפחיד את הילד והדבר הזה יקשה על החלמתו. האמא שהבינה שהיה זה במשך הלילה האחרון פנתה לבעלה לברר מה הדבר אשר הפחיד את בנה.

השיב לה רבי שלום מבעלז, בלילה היה אצלי הס"מ, וטען בפני כי הגיע זמן גאולתן של ישראל וצריך את הסכמת צדיקי הדור. אולם הבנתי שאם הס"מ רוצה בגאולת ישראל, הרי שאין זה לטובתן של כלל ישראל, וזאת משום, שאם תבוא עכשיו הגאולה

הרי שיאבדו אותן נשמות שעדיין לא הגיעו לתיקונן. ולכן סירבתו ושלחתי אותו מעל פני.

מעשה שלישי, הרה"ק מקאמרנא ז"ע כתב בספרו היכל הברכה (פרשת בהר) כי הגאולה תהיה בשנת תשל"ו. שחלפה לה שנת תשל"ו ועדיין משיח לא בא, נסע הגאון חכם בן ציון אבא שאול ע"ה לאשדוד לביתו של הבבא מאיר זת"ב ושאל את הבבא מאיר, הכיצד לא הגיע המשיח בשנת תשל"ו כאשר האדמו"ר מקאמרנא ז"ע כותב כי בשנת תשל"ו יבוא המשיח?

השיב לו הבבא מאיר: כי אכן המשיח היה בביתו ורצה כבר לגאול את כלל ישראל. אולם הוא התחנן בפניו לבל יגאל עדיין את כלל ישראל, כי אם היתה הגאולה בשנת תשל"ו כדברי קדשו של האדמו"ר מקאמרנא, מכיון שיש הרבה מחללי שבת בעם ישראל היתה זו גאולה במידת הדיון, לכן התחננתי בפניו שיתעכב עוד מעט, עד שיחזרו ישראל בתשובה ויבוא בחסד וברחמים.

הרי לנו משלשת המעשים הללו, כי המשיח לא בא רק לאחר הסכמתם של צדיקי הדור, והם לא מסכימים כל עוד כל כלל ישראל אינם ראויים לגאולה, כדי שלא תאבד אף לא נשמה אחת מכלל ישראל.

וכך מובא בענין זה בספר גנזי ישראל (בשלח תרע"ד) וז"ל: שמעתי מאאמו"ר (הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב ז"ע) זצ"ל, שאמר פעם אחר הסדר, העולם אומרים משיח כבר היה בא לולא הצדיקים שאינם מניחים אותו לבוא. נבאו ולא ידעו מה נבאו, דהאמת הוא כן, כי הנה כתיב "לבילתי ידח ממנו נדח" (שמ"ב י"ד, י"ד) ועל כן הצדיקים חסים שאם יבוא המשיח קודם הבירור האמיתי, מה נעשה איפה עם הנשמות האלה? על כן מאחרים הם את ביאת המשיח אולי בינתיים יתוקנו כל הנשמות. עכ"ל.

על פי זה יש לומר כי המגיד מטשרנוביל ז"ע ביקש מה'בת עין', שיבוא לפניו קברו של רבי שמעון בר יוחאי ויתחנן לפניו, להוריד שפע של טהרה ותשובה לעולם, ולהביא לכל יהודי ויהודי הרהור תשובה אמיתי, ועל ידי זה יהיו לכל נשמות ישראל תיקון ותבוא הגאולה באופן שכל ישראל יהיו ראויים להיגאל ובלתי ידח ממנו נדח.

ידוע מנהג ישראל שבל"ג בעומר יוצאים אל השדה ומשחקים בקשת. ובביאור טעם המנהג כתב בספה"ק בני יששכר (מאמרי חודש אייר מאמר ג' ענין ל"ג בעומר אות ד) שכיון ש"כל ימיו של רשב"י לא נראתה הקשת בענן", לפי ש"היה זכותו מגין על הדור ולא היה צריך להראות הקשת בענן" (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ב, ובפני משה שם), לכן, ביום הסתלקותו של רשב"י, ל"ג בעומר, משחקים בקשת, כדי להראות שמאז הסתלקותו של רשב"י יש צורך בקשת.

אבל, לפי טעם זה נמצא, שהמשחק בקשת בל"ג בעומר הוא סימן לענין שאינו טוב, דהרי הצורך בקשת מורה על מעמד ומצב בלתי-רצוי.

ויש לבאר הסימן דקשת למעליותא, ע"פ מה שכתב הזוה"ק (פרשת נח, עב): ש'ההוא יודאי' אומר לרבי יהודה בשם אביו, אל תצפה לרגלי המשיח עד שתראה הקשת מקושטת בגוונים מאירים ותאיר בעולם, כי עכשיו נראית הקשת בגוונים חשוכים כי היא רק לזיכרון שנשבע הקב"ה שלא יביא עוד מבול לעולם, אבל בביאת המשיח תראה הקשת בגוונים מאירים ומקושטת בתיקוניה ככלה המקושטת לבעלה. ע"כ. וכיון של"ג בעומר הוא יום ההילולא דרשב"י, נוהגים לירות בקשת, כדי לעורר שרבי שמעון ישפיע התעוררות תשובה בעולם כדי להביא את המשיח במהרה בימינו.